

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาของปัญหา

ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่เป็นผลมาจากการพัฒนาวัตถุที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน ชนบทภาคกลางจะได้รับผลกระทบจากเศรษฐกิจระบบทุนนิยมมากที่สุดซึ่งก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงต่อชนบททั้งทางสังคมวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อม ความเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ล้วนทำให้วิถีชีวิต ค่านิยมและทัศนคติของชาวชนบทเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมด้วย

วัฒน์ วรรณยางกูรเป็นนักเขียนที่นำเสนอวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับความเปลี่ยนแปลงทางสังคมชนบทอย่างต่อเนื่อง ยาวนานกว่า 3 ทศวรรษ การนำเสนอปรากฏการณ์ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชนบทของวัฒน์ วรรณยางกูรนี้เริ่มขึ้นโดยการมีพื้นเพเป็นชาวชนบทภาคกลางทำให้มองเห็นสภาพสังคมและความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชนบทและนำความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชนบทมาตีแผ่ผ่านงานวรรณกรรมอย่างสม่ำเสมอ วัฒน์ วรรณยางกูรเป็นนักเขียนที่มีประสบการณ์การเขียนอย่างรอบด้านดังที่ จจรฤทธิ์ รักษา กล่าวว่า “งานเขียนของวัฒน์ วรรณยางกูร มีทั้งเรื่องสั้น นวนิยาย และบทกวี งานเขียนของเขาเป็นเสมือนหนึ่งบทบันทึกทางประวัติศาสตร์และสังคมเอาไว้”¹ วรรณกรรมของวัฒน์เป็นวรรณกรรมที่สัมพันธ์กับสังคมโดยวรรณกรรมหลากหลายรูปแบบที่นำเสนอเน้นล้วนเป็นตัวแทนที่สะท้อนสภาพสังคม และความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมดังที่ ศิวกานท์ ปทุมสูติ กล่าวถึงวัฒน์ วรรณยางกูรว่า

นักเขียนร่วมสมัยอย่างวัฒน์ วรรณยางกูรนั้น นอกจากจะมีความพร้อมในพื้นที่ประสบการณ์ในการพัฒนาทางความคิดของเขาแล้ว เขายังมีความคิดที่ก้าวหน้า แสดงให้เห็นความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ผลจากสังคมและการเมืองสิ่งแวดล้อมเป็นแรงบันดาลใจให้สร้างสรรค์วรรณกรรมออกมา งานในช่วงเริ่มต้นของเขาเป็นหน่วยหนึ่งของสังคม มีจิตสำนึกและความรับผิดชอบ จึงได้สะท้อนเรื่องราวเหล่านั้นออกมา ซึ่งปัญหาสังคมทั่วไปที่เขาสะท้อนออกมาก็มีด้านเศรษฐกิจ วิถีชีวิต ค่านิยม วัฒนธรรมประเพณีความเชื่อ กล่าวโดยสรุปแล้วสังคมเป็นตัวหลัก

¹สัมภาษณ์ จจรฤทธิ์ รักษา, อ้างอิงจาก วิเศษ คนหาญ, “พัฒนาการทางความคิดของวัฒน์ วรรณยางกูร,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2536), หน้า 5.

ค้นให้งานเขียนของเขาเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งงานในช่วงหลังจะมีลักษณะปรุงแต่งมากขึ้น มีจินตนาการย้อนอดีต แต่งเติมสิ่งที่เขาพบเห็นแล้วซ่อนสัญลักษณ์ เช่น นวนิยายเรื่อง *ปลาหน้าฟ้าเขียว* หรือเรื่องสั้นในระยะหลังของเขา²

วัฒน์เป็นนักเขียนที่มีความสามารถในการเขียนงานได้หลากหลายเพื่อสะท้อนสภาพสังคมอย่างต่อเนื่องและยาวนาน การศึกษาวรรณกรรมของวัฒน์ วรรณยางกูรจึงมิได้เป็นเพียงการเห็นถึงพัฒนาการทางวรรณกรรมไทยเท่านั้น หากยังมีลักษณะสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคมในหลากหลายมิติที่น่าสนใจยิ่ง

การศึกษาวิจัยเรื่องความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมจากคัวบทวรรณกรรมจึงเป็นแนวทางหนึ่งที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง คัวบทวรรณกรรมจึงเป็นอีกหนทางหนึ่งในการสืบค้นเส้นทางความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในชนบทที่เสนอผลการศึกษาที่กว้างขวางทั้งในเชิงอัตวิสัยและภววิสัย สิ่งเหล่านี้จะช่วยเพิ่มความเข้าใจในปัจจัยที่แท้จริงอันเป็นรากฐานของความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคม และเห็นภาพความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมอย่างแจ่มชัดและเป็นลำดับ

ผู้วิจัยเห็นว่างานวรรณกรรมของวัฒน์ วรรณยางกูรที่มีมาอย่างต่อเนื่องยาวนานกว่า 3 ทศวรรษเสมือนการบันทึกปรากฏการณ์ทางสังคมที่มีชีวิตผ่านทางวรรณกรรม การศึกษานวนิยายและเรื่องสั้นของวัฒน์ วรรณยางกูรจึงเป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคมเพื่อให้เกิดความเข้าใจสาระเรื่องความเปลี่ยนแปลงของสังคมชนบทภาคกลาง รวมทั้งปัจจัยและผลกระทบที่มีต่อสังคมและวัฒนธรรม พร้อมทั้งเรียนรู้ทัศนคติของนักเขียนที่มีต่อความเปลี่ยนแปลงทางสังคมชนบทไปได้พร้อมๆ กัน รวมทั้งเห็นพัฒนาการการพัฒนาสังคมชนบทและความเปลี่ยนแปลงชนบทที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะสังคมชนบทภาคกลางซึ่งเป็นภูมิภาคที่มีความคาบเกี่ยวระหว่างความเป็นสังคมชนบทและสังคมเมืองอยู่อย่างใกล้ชิด เพื่อเป็นรากฐานและเป็นกรณีศึกษาและเพื่อความเข้าใจในความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอันนำไปสู่การปรับปรุงและพัฒนาสังคมต่อไป และเป็นแนวทางในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคมต่อไป

² เรื่องเดียวกัน , หน้า 6.

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อวิเคราะห์

1. ความเปลี่ยนแปลงของสังคมชนบทภาคกลางในนวนิยายและเรื่องสั้นของวัฒน์ วรรณยางกูร
2. ปัจจัยหรือสาเหตุที่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวและผลกระทบที่มีต่อสังคมและวัฒนธรรมในชนบทภาคกลาง
3. พัฒนาการด้านกลวิธีการนำเสนอและทัศนะของผู้ประพันธ์ต่อความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว

1.3 แนวเหตุผลหรือสมมติฐาน

1. ความเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมชนบทเป็นเนื้อเรื่องสำคัญในนวนิยายและเรื่องสั้นของวัฒน์ วรรณยางกูร
2. ผลกระทบของการพัฒนาชนบทที่มุ่งเน้นวัตถุประสงค์ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมและวัฒนธรรมชนบท
3. ผู้ประพันธ์มีพัฒนาการในการนำเสนอแนวคิดและกลวิธีการนำเสนอเรื่องความเปลี่ยนแปลงของสังคมชนบทภาคกลางเป็น 2 ช่วง โดยแบ่งจากช่วงชีวิตและแนวทางวรรณกรรมที่ผู้ประพันธ์ใช้เป็นแนวทางในการประพันธ์เป็นสำคัญ ช่วงแรก (พ.ศ.2513-2524) ตั้งแต่เริ่มเขียนวรรณกรรมจนถึงช่วงถึงวัยเกษียณอายุ ผู้ประพันธ์เสนอภาพสังคมชนบทภาคกลางตามแนววรรณกรรมเพื่อชีวิตและอุดมการณ์มาร์กซิสต์ ช่วงที่ 2 (2525-2541) ตั้งแต่ผู้ประพันธ์ออกจากป่าจนถึงปัจจุบัน เสนอภาพสังคมชนบทตามแนวเสรีวิถีชนบท

1.4 วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้ศึกษาใช้วิธีวิจัยเอกสาร และเสนอรายงานการศึกษาและพรรณนาวิเคราะห์ โดยดำเนินการตามขั้นดังนี้

1. ศึกษานวนิยาย เรื่องสั้นของวัฒน์ วรรณยางกูร ที่นำเสนอความเปลี่ยนแปลงของชนบทในสังคมไทยภาคกลาง
2. ศึกษาสภาพสังคมชนบทไทยภาคกลางก่อน พ.ศ.2513
3. วิเคราะห์ความเปลี่ยนแปลงของชนบทในสังคมไทยภาคกลางที่ปรากฏในวรรณกรรมดังกล่าว
4. วิเคราะห์ปัจจัยหรือสาเหตุที่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว และผลกระทบที่มีต่อสังคมและวัฒนธรรมในชนบทภาคกลาง
5. ศึกษาทัศนะของผู้ประพันธ์ที่มีต่อความเปลี่ยนแปลงของชนบทในสังคมไทยภาคกลาง

6. สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล

7. เสนอรายงานการวิจัยเป็นรูปเล่ม อภิปรายผลการวิจัย

1.5 ขอบเขตของการวิจัย

จากเกณฑ์ที่กล่าวมาแล้ว ผู้วิจัยศึกษานวนิยายและเรื่องสั้นของวัฒน์ วรรลยางกูรที่มีการนำเสนอเรื่องความเปลี่ยนแปลงของชนบทในสังคมไทยภาคกลาง ตีพิมพ์ตั้งแต่ พ.ศ. 2513-2541 มีนวนิยาย 11 เรื่อง เรื่องสั้นจำนวน 94 เรื่อง ผู้วิจัยแบ่งงานวรรณกรรมของวัฒน์ วรรลยางกูร ออกเป็น 2 ช่วง โดยแบ่งจากช่วงชีวิตและแนววรรณกรรมที่ผู้ประพันธ์ใช้เป็นแนวทางในการประพันธ์เป็นสำคัญ ช่วงแรก (พ.ศ. 2513-2524) ตั้งแต่ผู้ประพันธ์เริ่มเขียนวรรณกรรมจนถึงช่วงลี้ภัยการเมืองในป่า ผู้ประพันธ์เสนอภาพสังคมชนบทและความเปลี่ยนแปลงของสังคมชนบทภาคกลางตามแนววรรณกรรมเพื่อชีวิตและอุดมการณ์มาร์กซิสต์ ช่วงที่ 2 (2525-2541) ตั้งแต่ผู้ประพันธ์ออกจากป่าถึงปัจจุบัน เสนอภาพสังคมชนบทและความเปลี่ยนแปลงของสังคมชนบทภาคกลางตามแนวเสรีวิถีชนบท

วรรณกรรมช่วงแรก พ.ศ.2513-2524 เสนอภาพสังคมชนบทและความเปลี่ยนแปลงของสังคมชนบทตามแนววรรณกรรมเพื่อชีวิตและอุดมการณ์มาร์กซิสต์

นวนิยายที่อยู่ในช่วงแรกจำนวน 2 เรื่อง ได้แก่

ชื่อเรื่อง	ปีที่พิมพ์ครั้งแรก
1. คำบลข่อมะกอก	2519
2. ด้วยรักแห่งอุดมการณ์	2524

เรื่องสั้นที่อยู่ในช่วงแรก จำนวน 47 เรื่อง ได้แก่

ชื่อเรื่อง	ตีพิมพ์ครั้งแรกในหนังสือ	ปีที่พิมพ์ครั้งแรก
1. คนหากิน	ยานเกราะ	2513
2. ข้าวเย็นก้อนเดียว	เสียงเยาวชน	2513
3. อาชีพสุดท้าย	ฟ้าเมืองไทย	2514
4. หกสลึง	ฟ้าเมืองไทย	2514
5. โลกสีดำ	วารสารพิบูล	2516
6. วีรกรรมคนขลาด	ชัยพฤกษ์	2516
7. ความหวังของเทพเจ้า	ชัยพฤกษ์	2516
8. ผู้รอฟัน	ลลนา	2517

9. สีดำบนผ้าขาว	ชาวกรุง	2517
10. หยาดเหงื่อสีน้ำเงิน	ฟ้าเมืองไทย	2517
11. เลือดต่างสี	นกพิราบสีขาว	2517
12. ความตายของคนสองคน	นกพิราบสีขาว	2517
13. ถันเป็นขโมย	ตราชู	2517
14. ความในใจของกระดูก- ในฟาร์มจระเข้	ชน	2517
15. สัญญาณเลือด	อริบิณฑ์	2517
16. มุมหนึ่งของเมืองไทย	ฟ้าเมืองไทย	2518
17. คนทำอิฐ	นกพิราบสีขาว	2518
18. คนช่าง	ประชาชน	2518
19. รุกินนา	สมานมิตร	2518
20. ความหมายของเด็กหญิง	รุกินนา	2518
21. ก่อนถึงดวงดาว	กบฏปากกา	2518
22. เด็กชายก่อนไปโรงเรียน	ไทยไคเจสท์	2518
23. ผักบุ้งไฟแดง	เอเชีย	2518
24. ศาลเจ้า	เอเชีย	2518
25. คนที่แสนเหงา	อักษรศาสตร์พิจารณา	2519
26. คนไม่เหมือนกัน	น้ำผึ้งไพร	2522
27. ฟ้าทับเหว	น้ำผึ้งไพร	2522
28. สู้คลื่น	น้ำผึ้งไพร	2522
29. เจ้าท่า	ข้าวแค้น	2522
30. ความฝันของกัลยา	ข้าวแค้น	2522
31. ไอ้ป่าคนกบฏ	ข้าวแค้น	2522
32. ความตายของแมงดา	ข้าวแค้น	2522
33. ฟ้าครีမ်ฝน	ข้าวแค้น	2522
34. ออกหัก	น้ำผึ้งไพร	2523
35. วันฆ่า	น้ำผึ้งไพร	2523
36. นกสีชมพู	น้ำผึ้งไพร	2523
37. หนาวฝน...คิดถึงบ้าน	น้ำผึ้งไพร	2523
38. ฝนแรก	น้ำผึ้งไพร	2523

39. กลางลมฝน	กลับมาเมื่อฟ้าค่ำ	2523
40. นกสีแดง	ผู้รอฟน	2523
41. คนกับนก	กลับมาเมื่อฟ้าค่ำ	2524
42. เจ้าเมือง ศพและอิเหนีย	กลับมาเมื่อฟ้าค่ำ	2524
43. ผู้ชนะ	กลับมาเมื่อฟ้าค่ำ	2524
44. ควายเขากาง	กลับมาเมื่อฟ้าค่ำ	2524
45. ฝี่	กลับมาเมื่อฟ้าค่ำ	2524
46. ขอบคุณค่ะ	กลับมาเมื่อฟ้าค่ำ	2524
47. บ้าน	กลับมาเมื่อฟ้าค่ำ	2524

วรรณกรรมช่วงที่ 2 (2525-2541) วัฒน์ วรรลยางกูร เสนอภาพสังคมชนบทและความเปลี่ยนแปลงสังคมชนบทภาคกลางตามแนวเสรีวิถิชนบท นวนิยายในช่วงนี้จำนวน 9 เรื่อง ได้แก่

ชื่อเรื่อง	ปีที่ตีพิมพ์ครั้งแรก
1. มนต์รักทรานซิสเตอร์	2525
2. คือรักและหวัง	2525
3. บนเส้นลวด	2525
4. จิ้งหรีดกับดวงดาว	2529
5. ปลายนาฟ้าเขียว	2532
6. นิยายของยาย	2536
7. เทวีกองขยะ	2539
8. ฉากและชีวิต	2539
9. สิงห์สาโท	2541

เรื่องสั้นในช่วงที่สองจำนวน 47 เรื่อง ได้แก่

เรื่อง	ตีพิมพ์ครั้งแรกในหนังสือ	ปีที่ตีพิมพ์ครั้งแรก
1. ความฝันวันประหาร	ลลนา	2525
2. ประชาชนชั้นสาม	นครแห่งดวงดาว	2525
3. ลึกในใจแม่	หนุ่มสาว	2525
4. นครแห่งดวงดาว	ลลนา	2526

5. สุภาพบุรุษผู้นั่งไม่ได้	มิสส	2526
6. ราชาธิราชแห่งห้องปรับอากาศ	มติชนสุดสัปดาห์	2526
7. โลดแล่นรวดเร็วเหนือรวงคลื่น	เศรษฐกิจการเมือง	2526
8. ตึกแตก คนและนกกระจอก	วารสารข้าราชการ	2526
9. บ่ายวันศุกร์	ถนนหนังสือ	2526
10. แดงกรรม	ลลนา	2527
11. ฟันในฤดูเก็บเกี่ยว	ลลนา	2527
12. ฝรั่ง กูหลาบ และหนอน	ลลนา	2527
13. บนยอดไม้	ลลนา	2528
14. ฝนหน้า	เปรี้ยว	2528
15. สิ่งหนึ่งสิ่งใดก็ดี	เปรี้ยว	2528
16. ความสุขของคนสวน	ไฮคลาส	2528
17. ไม้เฒ่า	เปรี้ยว	2528
18. ยังมีครอบครัวหนึ่ง	ลลนา	2528
19. ประชุมเพลิง	ผู้หญิงเก่ง	2528
20. ลานทราย	หนุ่มสาว	2528
21. รถไฟสังกะสี	ลลนา	2528
22. ลูกพ่อคนหนึ่ง (ถากไม้เหมือนหมาเลีย)	ลลนา	2528
23. นกปีกหัก	วิทยากรย์	2528
24. อดีตของอดีต	ฟ้าเมืองทอง	2530
25. ไม้ไผ่ถื่น	ฟ้าเมืองทอง	2530
26. เจ้าทุ่ง	ฟ้าเมืองทอง	2530
27. อันนั้น	มากับสายลมร้อน	2531
28. ทหารเสือ	ฟ้าเมืองทอง	2530
29. มือที่ปั้นเมฆ	เรื่องเล่าอันปราณีอน	2533
. ไม้รูด	เรื่องเล่าอันปราณีอน	2533
. สายน้ำแห่งความหวังโย	เรื่องเล่าอันปราณีอน	2533

35. ผันในฤดู	เรื่องเล่าอันพราวด์เดือน	2533
36. เรื่องเล่าอันพราวด์เดือน	เรื่องเล่าอันพราวด์เดือน	2533
37. ความสุขของคนเปิดประตูน้ำ	เรื่องเล่าอันพราวด์เดือน	2533
38. ความสุขของมะกะโท	เรื่องเล่าอันพราวด์เดือน	2533
39. ที่สุดของการควบคุม	เรื่องเล่าอันพราวด์เดือน	2533
40. มือ	เรื่องเล่าอันพราวด์เดือน	2533
41. หมากินกล้วย	คนกรุง	2533
42. เนินผักหวาน	สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์	2533
43. มะพร้าวร่วง	สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์	2534
44. เสือ	ช่อกระแจะ 9 “สบสังวาสสโมสร”	2535
45. สูเสรี	เทรนด์แมน	2535
46. กุหลาบไร่	มติชนสุดสัปดาห์	2538
47. สายน้ำศักดิ์สิทธิ์	แรกริคว่าเล่น	2544

1.6 ข้อตกลงเบื้องต้น

ผู้ศึกษามุ่งวิเคราะห์ความเปลี่ยนแปลงของสังคมในสังคมชนบทไทยภาคกลางในวรรณกรรมของวัฒน์ วรรลยางกูร เป็นสำคัญ โดยศึกษาจากนวนิยาย และเรื่องสั้นที่นำเสนอความเปลี่ยนแปลงของชนบทในสังคมไทยภาคกลางอย่างเด่นชัด

1.7 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

งานวิจัยด้านสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาที่น่าสนใจและเกี่ยวข้องกับความเปลี่ยนแปลงสภาพสังคมชนบทภาคกลางเท่าที่รวบรวมได้มี 3 เรื่อง ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงของสังคมชนบทภาคกลาง: ผลจากการขยายตัวของเศรษฐกิจทุนนิยม 2503-2523 ของวิทยากร เชียงกูล³ งานวิจัยเรื่องนี้มุ่งศึกษาโครงสร้างที่สำคัญในชนบทภาคกลางอันเป็นผลมาจากการเข้าไปของเศรษฐกิจทุนนิยม นับตั้งแต่รัฐบาลไทยในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เริ่มดำเนินโครงการพัฒนาประเทศให้ทันสมัยแบบทุนนิยมจนถึง พ.ศ. 2523 พบว่าการแผ่ขยายของทุนนิยมในช่วงสองศตวรรษนี้ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในชนบทภาคกลาง ด้านความเปลี่ยนแปลงของความสัมพันธ์ทางการผลิต

³ วิทยากร เชียงกูล, “การเปลี่ยนแปลงของสังคมชนบทภาคกลาง: ผลจากการขยายตัวของเศรษฐกิจทุนนิยม 2503-2523,” เอกสารวิชาการหมายเลข 22 เพื่อประกอบการสัมมนาสองศตวรรษรัตนโกสินทร์: ความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย 3-5 กุมภาพันธ์ 2525.

การเปลี่ยนการเพิ่มขึ้นของความแตกต่างทางชนชั้นในชนบท การเปลี่ยนจากชวานามาเป็นแรงงานรับจ้าง ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้สังคมชนบทภาคกลางได้พัฒนาผลิตภัณฑ์เพิ่มขึ้นมากกว่าเมื่อสี่ปีที่แล้ว ขณะเดียวกันก็นำไปสู่ความแตกต่างทางชนชั้น ความขัดแย้งทางชนชั้นและกลุ่มชนต่างๆ มากขึ้น ความขัดแย้งดังกล่าวมีแนวโน้มที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงแก้ไขความสัมพันธ์ทางการผลิตใหม่ เพื่อให้มีการเอาเปรียบน้อยลง

กระบวนการเปลี่ยนแปลงจากชุมชนชวานาเป็นชุมชนชานเมือง: กรุงเทพมหานคร โดย อติสร เสมอแย้ม⁴ ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการขยายชุมชนไปสู่ชานเมืองของกรุงเทพมหานครมีผลกระทบต่อชวานา ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านวิถีชีวิต ค่านิยมและความสัมพันธ์ทางสังคม โดยมีปัจจัยสำคัญจากราคาที่ดินที่สูงขึ้นเป็นแรงจูงใจสำคัญในการลงทุนของนักจัดสรรที่ดิน รวมถึงเส้นทางใหม่ๆ ที่ตัดผ่าน ส่งผลกระทบต่อชวานาต้องปรับตัวให้เข้ากับสภาวะแวดล้อมใหม่ ด้วยการสร้างเอกลักษณ์ของตนเองขึ้นเป็นแบบแผนชีวิตที่อยู่กึ่งกลางระหว่างเมืองกับชนบท

การเปลี่ยนแปลงสภาพเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนชนบทในภาคกลางอันเนื่องมาจากการพัฒนาอุตสาหกรรม กรณีศึกษาชุมชนชนบทหมู่ 5 ตำบลคานหาม อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดย พิสมัย พึ่งวิกรัย⁵ ผลการศึกษา พบว่าการจัดตั้งสวนอุตสาหกรรมโรจนะเกิดความเปลี่ยนแปลงในด้านลักษณะอาชีพ ซึ่งแต่เดิมชาวบ้านประกอบอาชีพทำนาเป็นหลัก มีผลให้ราคาที่ดินเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว ชวานาบางส่วนจึงขายที่ดินของตนให้สวนอุตสาหกรรม ก่อให้เกิดการสร้างอาชีพบริการอื่นๆ ซึ่งให้รายได้ดีและมั่นคงกว่าการทำนา ดังนั้น อาชีพทำนาจึงลดน้อยลงอย่างรวดเร็ว และมีแนวโน้มที่จะหมดไปในอนาคต

จะเห็นว่างานวิจัยทางสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาที่เกี่ยวข้องกับความเปลี่ยนแปลงของชนบทดังที่กล่าวในข้างต้น เป็นงานวิจัยที่มุ่งวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของสังคมชนบทโดยใช้ทฤษฎีทางสังคมวิทยา ผลของการวิจัยจึงเป็นข้อมูลที่แสดงให้เห็นความเปลี่ยนแปลงของชนบททางสังคมวิทยาซึ่งยังไม่ได้เสนอสภาพสังคมชนบท วิถีชีวิตความเป็นอยู่ ค่านิยมและวัฒนธรรม

⁴ อติสร เสมอแย้ม, “กระบวนการเปลี่ยนแปลงจากชุมชนชวานาเป็นชุมชนชานเมืองกรุงเทพมหานคร,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชามานุษยวิทยา ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540).

⁵ พิสมัย พึ่งวิกรัย, “การเปลี่ยนแปลงสภาพเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนชนบทในภาคกลางอันเนื่องมาจากการพัฒนาอุตสาหกรรม,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชามานุษยวิทยา ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538).

ชนบทอย่างชัดเจนนัก ซึ่งในส่วนนี้การวิจัยทางมนุษยศาสตร์สามารถเสนอภาพความเปลี่ยนแปลงทางสังคม วิถีชีวิตและวัฒนธรรมได้อย่างชัดเจน

งานวิจัยทางวรรณกรรมที่เสนอเกี่ยวกับสังคมชนบทเท่าที่รวบรวมได้ มีวิทยานิพนธ์ 4 เรื่อง ได้แก่ การศึกษาเรื่องสั้นไทยที่เสนอปัญหาสังคมชนบทอีสาน: 2501-2525 ของกาญจนา ประสงค์เงิน⁶ พบว่าเรื่องสั้นสะท้อนปัญหาสภาพความเป็นอยู่ในท้องถิ่นอีสาน เสนอปัญหาการอพยพเพื่อหนีความอดอยากแห้งแล้ง ตัวละครที่เสนอปัญหานี้ คือ ชาวนา ขอทาน ผู้มีอาชีพรับจ้าง และโสเภณี การนำเสนอปัญหาเกี่ยวกับความแตกต่างของฐานะทางสังคม เสนอปัญหาใน 2 ลักษณะคือ ปัญหาเกี่ยวกับการให้บริการของเจ้าหน้าที่รัฐและผู้มีอิทธิพลซึ่งมีอำนาจทางเศรษฐกิจสูง ตัวละครที่สะท้อนปัญหานี้ คือ ราษฎรกับตำรวจ ผู้ป่วยและญาติของผู้ป่วยกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ส่วนปัญหาจากผู้มีอิทธิพล ได้แก่ ลูกหนี้กับนายทุนเงินกู้ ผู้ขายผลผลิตกับพ่อค้าคนกลาง และลูกจ้างกับนายจ้าง เรื่องสั้นที่เสนอปัญหาเกี่ยวกับค่านิยมและความเชื่อ และปัญหาค่านิยมที่มีต่อความเจริญซึ่งมากับวัตถุ เป็นต้น

งานวิจัยเรื่อง การสะท้อนปัญหาสังคมชนบทในนวนิยายไทย (2519-2529) โดยปริยาภรณ์ หนูสนั่น⁷ เป็นงานวิจัยที่ใช้สังคมวิทยามาเปรียบเทียบการสะท้อนปัญหาสังคมชนบทในนวนิยายไทย โดยผลการวิจัยคือปัญหาชนบทที่นักเขียนสะท้อนในเรื่องสั้นได้แก่ ปัญหาความยากจนทำให้ชาวชนบทมีความเป็นอยู่ที่แร้นแค้น และถูกเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ใช้อำนาจมิชอบและถูกนายทุนกดขี่ข่มเหงและเอาเปรียบอยู่เสมอ เมื่อชาวชนบทมีความเป็นอยู่ที่ยากไร้ก็ต้องเดินทางเข้ามาในเมืองเพื่อหางานทำก่อให้เกิดปัญหาการอพยพย้ายถิ่นตามมา ในด้านของการแผ่ขยายการสาธารณสุขและการศึกษา นักเขียนสะท้อนให้เห็นว่าการสาธารณสุขและการศึกษาในชนบทยังไม่ดีเท่าที่ควร ส่วนประเด็นการเมืองนั้น นักเขียนได้สะท้อนให้เห็นผลกระทบที่รัฐพยายามกวาดล้างพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยที่พำนักในเขตชนบท ส่งผลให้ชาวชนบทต้องมีความเป็นอยู่ที่ยากลำบากมากยิ่งขึ้น เป็นต้น ทั้งนี้ นักเขียนเสนอปัญหาที่ปรากฏในนวนิยายจะสอดคล้องกับลักษณะที่เป็นจริงของปัญหาทางด้านสังคมวิทยา นอกจากนี้ผลงานวิจัยยังเสนอว่าภูมิหลังและ

⁶ กาญจนา ประสงค์เงิน, “การศึกษาเรื่องสั้นไทยที่เสนอปัญหาสังคมชนบทอีสาน: 2501-2525,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526).

⁷ ปริยาภรณ์ หนูสนั่น, “การสะท้อนปัญหาสังคมชนบทในนวนิยายไทย พ.ศ. 2519-2529,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531).

ประสบการณ์ของผู้เขียน มีส่วนทำให้ผู้เขียนแสดงทัศนะเกี่ยวกับปัญหาต่างๆ ในนวนิยายได้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงทางสังคม

การศึกษาปัญหาสังคมชนบทภาคใต้ที่ปรากฏในเรื่องสั้นไทยซึ่งตีพิมพ์ในช่วงปี พ.ศ. 2516-2529 โดย จารี กาลดิษฐ์ ทิพย์รัตน์⁸ พบว่าในเรื่องสั้นชนบทภาคใต้นักเขียนได้สะท้อนปัญหา ด้านสังคมการเมือง และปัญหาเศรษฐกิจเป็นสำคัญ ปัญหาการเมืองคือปัญหาการให้บริการของ เจ้าหน้าที่ของรัฐกับชาวบ้านล่าช้า ทั้งยังวางอำนาจและใช้อำนาจหน้าที่ของตนไปในทางที่ผิด และ ปัญหาเรื่องชนกลุ่มน้อยชายแดนภาคใต้ที่พยายามจะต่อสู้ด้วยความรุนแรงเพื่อแบ่งแยกตนเองเป็นอิสระ ปัญหาการกวาดล้างพรรคคอมมิวนิสต์ซึ่งทำให้ชาวบ้านที่อยู่ในเขตของการแทรกซึมต้อง ประสบความเดือดร้อน ปัญหาเศรษฐกิจพบว่า นักเขียนสะท้อนเรื่องความยากจน ถูกเอารัดเอาเปรียบเรื่องค่าแรงงานจากนายทุน ในด้านปัญหาทางสังคมพบว่า นักเขียนสะท้อนว่าชาวชนบทภาคใต้ประสบปัญหาขาดแคลนที่ดินทำกิน และปัญหาเรื่องความอุดมสมบูรณ์ทางทะเลที่นับวันจะลดน้อยลง นักเขียนได้เสนอให้เห็นว่าปัญหาเหล่านี้ล้วนส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของชาวชนบทภาคใต้เป็นอย่างมาก เป็นปัญหาสำคัญและควรได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน

การศึกษาเรื่องสั้นแนวชนบทภาคเหนือตอนบน ในช่วง พ.ศ. 2519-2529 โดย แสงเดือน วังสุวรรณรักษ์⁹ จากการศึกษาพบว่า สภาพสังคมชนบทภาคเหนือประสบปัญหาความยากจน หนทางหนึ่งที่นักเขียนสะท้อนให้เห็นการดิ้นรนของชาวชนบทภาคเหนือ คือ หญิงสาวชาวชนบทภาคเหนือตอนบนจะเดินทางมาเป็นโสเภณีในกรุงเทพฯ ชาวชนบทภาคเหนือประสบปัญหาการถูกเอารัดเอาเปรียบจากนายทุนและถูกข่มเหงจากเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ประพฤติมิชอบ ในด้านวัฒนธรรมและความเชื่อ นักเขียนสะท้อนว่าชาวชนบทภาคเหนือมีความเชื่อเรื่องอำนาจของสิ่งเหนือธรรมชาติอย่างมาก เช่น เจ้าที่ เจ้าพ่อ โดยชาวบ้านเชื่อว่าอำนาจเหล่านี้จะบันดาลความสุขสมหวังให้กับผู้ที่มีความศรัทธา และหากชาวบ้านคนใดลบหลู่ก็จะประสบเคราะห์และเจ็บป่วย ความเชื่อดังกล่าวได้ส่งผลต่อปัญหาด้านสาธารณสุขด้วย เนื่องจากเมื่อชาวบ้านเจ็บป่วยก็ไม่ไปรักษาที่สถานอนามัย แต่เลือกที่จะรักษาทางไสยศาสตร์เป็นเหตุให้ผู้ป่วยเสียชีวิต

⁸ จารี กาลดิษฐ์ ทิพย์รัตน์, “การศึกษาปัญหาสังคมชนบทภาคใต้ที่ปรากฏในเรื่องสั้นไทยซึ่งตีพิมพ์ในช่วงปี พ.ศ. 2516-2529,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, 2532).

⁹ แสงเดือน สุวรรณรักษ์, “การศึกษาเรื่องสั้นแนวชนบทภาคเหนือตอนบน ในช่วง พ.ศ. 2519-2529,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก, 2533).

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสังคมชนบทดังที่กล่าวไปแล้วจะพบว่างานวิจัยส่วนใหญ่มีผลการศึกษาที่ใกล้เคียงกันทั้งในประเด็นปัญหาสังคม ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาการศึกษาและปัญหา ด้านสาธารณสุข ทั้งนี้อาจมีรายละเอียดที่แตกต่างกันบ้างตามภูมิประเทศ เช่น ในสังคมชนบทภาคใต้จะประสบปัญหาเรื่องความขัดแย้งทางชาติพันธุ์และชนกลุ่มน้อยที่พยายามสร้างความขัดแย้ง เพื่อเรียกร้องแบ่งแยกดินแดน ส่วนชนบทภาคเหนือจะประสบปัญหาเรื่องหญิงสาวชาวชนบทภาคเหนือที่เข้ามาทำงานเป็นโสเภณีในเมืองเพื่อหาเลี้ยงครอบครัว ส่วนชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะพบปัญหาเรื่องความแห้งแล้ง ภัยหนาว ยากจน ทั้งนี้ ผู้วิจัยพบว่ายังไม่มีการศึกษาวิจัย วรรณกรรมเพื่อสะท้อนความเปลี่ยนแปลงของสังคมชนบทภาคกลางอย่างชัดเจน ซึ่งเป็นประเด็นที่น่าสนใจยิ่ง อีกทั้งวัณณ์ วรรณยางกูรเป็นนักเขียนที่สะท้อนสภาพสังคมชนบทภาคกลางและความเปลี่ยนแปลงของสังคมชนบทภาคกลางอย่างต่อเนื่อง การศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมของวัณณ์ วรรณยางกูรจึงจะเป็นการศึกษาที่นำไปสู่ความรู้ความเข้าใจในความเปลี่ยนแปลงของสังคมชนบทภาคกลางได้เป็นอย่างดี

อย่างไรก็ตาม มิงงานวิจัยวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัณณ์ วรรณยางกูร คือ พัฒนาการทางความคิดในวรรณกรรมของวัณณ์ วรรณยางกูร โดยวิเศษ คนหาญ¹⁰ เป็นงานวิจัยที่มุ่งวิเคราะห์ พัฒนาการทางความคิดและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการสร้างงานวรรณกรรมของวัณณ์ วรรณยางกูร โดยผู้วิจัยใช้แนววรรณคดีกับชีวประวัติ และวรรณคดีกับสังคมเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ ผลการวิจัยเสนอว่า วัณณ์ วรรณยางกูรมีพัฒนาการทางความคิดแบ่งออกเป็น 3 ช่วง คือ ช่วงแรกตั้งแต่เริ่มต้นเขียน จนถึง 6 ตุลาคม 2519 ซึ่งเป็นช่วงที่วัณณ์เป็นนักศึกษาในมหาวิทยาลัย สะท้อนปัญหาเรื่องการพัฒนาชนบทที่ไม่ถึงถึงทั้งด้านการศึกษาและสาธารณสุข รวมทั้งเสนอปัญหาความแตกต่างทางชนชั้น ความคิดที่นำเสนอในช่วงนี้จึงมีจุดมุ่งหมายเพื่อมวลชนตามแนวคิดวรรณกรรมเพื่อชีวิต ในช่วงที่ 2 ตั้งแต่ 6 ตุลาคม 2519 จนถึง พ.ศ. 2524 เป็นช่วงที่เกิดเหตุการณ์ทางการเมือง 6 ตุลาคม 2519 วัณณ์ต้องลี้ภัยเข้าป่าและเข้าร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย วรรณกรรมในช่วงนี้จึงต่อต้านอำนาจรัฐที่ไม่เป็นธรรม มุ่งหวังสร้างสังคมประชาธิปไตยที่ให้ความเสมอภาคในสิทธิเสรีภาพแก่มวลชน ซึ่งจะได้มาด้วยความสามัคคี ช่วงที่ 3 ตั้งแต่ พ.ศ.2524 จนถึง พ.ศ. 2539 เป็นช่วงที่วัณณ์เดินทางออกมายังโลกภายนอก เหตุการณ์ทางสังคมการเมืองเริ่มคลี่คลาย วรรณกรรมในช่วงนี้เริ่มคลี่คลายและนำเสนอสภาพสังคมชนบทมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม งานวิจัยเรื่องนี้ยังมิได้เสนอให้เห็นความเปลี่ยนแปลงของชนบทภาคกลางอย่างชัดเจนลึกซึ้งนัก เนื่องจาก

¹⁰ วิเศษ คนหาญ, “พัฒนาการทางความคิดในวรรณกรรมของวัณณ์ วรรณยางกูร,” (วิทยานิพนธ์ปริญญา การศึกษามหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2539).

เป็นงานวิจัยที่มีจุดมุ่งหมายวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์งานวรรณกรรม ผลการวิจัยจึงแสดงให้เห็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์วรรณกรรมของวัฒน์ วรรณยางกูร อันได้แก่อิทธิพลของวรรณกรรมเพื่อชีวิต แนวคิดทางการเมืองการปกครอง สภาพเศรษฐกิจ อิทธิพลทางวัฒนธรรมประเพณีและค่านิยม แต่ถึงกระนั้นก็เป็นงานวิจัยที่น่าสนใจในการนำแนวคิดเรื่องพัฒนาการทางความคิดของวัฒน์ วรรณยางกูรมาประกอบการวิจัยเรื่องความเปลี่ยนแปลงของชนบทในสังคมไทยภาคกลางเพื่อให้เห็นความคลี่คลายทางความคิดของผู้ประพันธ์

แนวคิดเรื่องความเปลี่ยนแปลงของชนบทในสังคมไทยภาคกลางเป็นประเด็นที่โดดเด่นและน่าสนใจในการศึกษาวรรณกรรมของวัฒน์ วรรณยางกูร ประกอบกับยังไม่มีผู้ใดวิเคราะห์อย่างชัดเจนและลึกซึ้งนัก ผู้วิจัยจึงเลือกศึกษาความเปลี่ยนแปลงของชนบทในสังคมไทยภาคกลางในวรรณกรรมของวัฒน์ วรรณยางกูร

1.8 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

ทำให้เข้าใจสภาพสังคมชนบทและความเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมชนบทภาคกลางที่ปรากฏในนวนิยายและเรื่องสั้นของวัฒน์ วรรณยางกูร อันเป็นแนวทางในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคมในงานเขียนของนักเขียนคนอื่นๆ ต่อไป